

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.1.26>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК СУБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Аліна Гончарова

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету (Суми, Україна)
ORCID ID: 0000-0002-9815-0394*

Дмитро Мурач

*здобувач вищої освіти
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету (Суми, Україна)
ORCID ID: 0000-0002-4645-1275*

Анотація. У положеннях статті автори аналізують думки науковців щодо сучасного трактування концепції штучного інтелекту. Вивчаються дві концепції розуміння волі штучного інтелекту. Робиться акцент на розподілі штучного інтелекту на два види: ті, що мають волю, та складні безвольні механізми. Досліджується наукове бачення штучного інтелекту у правовій системі Європейського Союзу та світу. Наводяться приклади роботи роботизованої техніки як повноцінного суб'єкта права. Пропонується три шляхи включення штучного інтелекту у правову систему України: виокремлення як незалежної електронної особи, ототожнення з деякими змінами фізичної особи та штучного інтелекту у площині цивілістики, визнання за штучним інтелектом об'єкта цивільно-правових відносин. Пропонується визначення терміна «електронна особа» у контексті євроінтеграції. У науковому дослідженні авторами пропонується зміни до чинного законодавства України.

Ключові слова: штучний інтелект, цивілістика, система права, цивільне право, суб'єкт права, робоправо.

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A SUBJECT OF CIVIL LAW

Alina Goncharova

*Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Criminal Law and Judiciary
Educational and Scientific Institute of Law
of the Sumy State University (Sumy, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-9815-0394*

Dmytro Murach

*Applicant for Higher Education
Educational and Scientific Institute of Law
of the Sumy State University (Sumy, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-4645-1275*

Abstract. In the provisions of the scientific article, the author analyzes the opinions of scientists on the modern interpretation of the concept of artificial intelligence. Two concepts of understanding the will of artificial intelligence are analyzed. An aspect is made on the division of artificial intelligence into two types: those that have a will and complex involuntary mechanisms. The scientific vision of artificial intelligence in the legal system of the European Union and the world in general is studied. Examples of robotic equipment as a full-fledged subject of law are given. The possible place of artificial intelligence in the current legal system of Ukraine is analyzed. There are three ways to separate artificial intelligence into the legal system of Ukraine: separation as an independent electronic person, identification with some mines of an individual and artificial intelligence in the field of civilization, recognition of artificial intelligence as an object of civil relations. It is proposed to define the term “electronic person” in the context of European integration. In the research, the author proposes a specific modification of the current legislation of Ukraine in accordance with a certain way to overcome the problem of formal settlement of relations related to the activities of artificial intelligence.

Key words: artificial intelligence, civil science, legal system, civil law, subject of law, robo law.

SZTUCZNA INTELIGENCJA JAKO PODMIOT PRAWA CYWILNEGO

Alina Honcharova

*kandydat nauk prawnych, docent,
docent Katedry Dyscyplin Karno-Prawnych i Postępowania Sądowego,
Dydaktyczno-Naukowego Instytutu Prawa
Sumskiego Uniwersytetu Państwowego (Sumy, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-9815-0394*

Dmytro Murach

*student
Dydaktyczno-Naukowego Instytutu Prawa
Sumskiego Uniwersytetu Państwowego (Sumy, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-4645-1275*

Adnotacja. W tezach artykułu autorzy analizują opinie naukowców dotyczące nowoczesnej interpretacji koncepcji sztucznej inteligencji. Badane są dwie koncepcje rozumienia woli sztucznej inteligencji. Nacisk kładziony jest na podział sztucznej inteligencji na dwa rodzaje: te, które mają wolę, i złożone mechanizmy bezwładności. Badana jest naukowa wizja sztucznej inteligencji w systemie prawnym Unii Europejskiej i świata. Podano przykłady działania techniki robotycznej jako pełnoprawnego podmiotu prawa. Proponuje się trzy sposoby wdrażania sztucznej inteligencji do systemu prawnego Ukrainy: wyodrębnienie jako niezależnej osoby elektronicznej, utożsamienie z niektórymi minami osoby fizycznej i sztucznej inteligencji na płaszczyźnie cywilistyki, uznanie za sztuczną inteligencją przedmiotu stosunków cywilnoprawnych. Proponuje się definicję terminu „osoba elektroniczna” w kontekście integracji europejskiej. W badaniach naukowych autorzy proponują zmiany w obowiązującym prawie Ukrainy.

Słowa kluczowe: sztuczna inteligencja, cywilistyka, system prawa, prawo cywilne, podmiot prawa, roboprawo.

Вступ. Нині у світі проходить інформаційна епоха. Така категорія, як інформація, стає з кожним днем усе більш актуальною та впроваджується в усі сфери суспільного та приватного життя людства. За допомогою інформації проходять всі комунікативні процеси нашого суспільства. Важко уявити наш світ без інформаційно-комунікативного елемента: людина культивує інформацію та людина ж її і сприймає. Проте з розвитком ІТ-технологій та кібернетики в наш час усе частіше йдеться про незалежність і автономність у продукуванні інформації штучним інтелектом. І тут постає питання: чи можна його вважати повноцінним суб'єктом інформаційних відносин, хоча б у цивілістиці?

Науковці НАТО наводять такі визначення поняття «штучний інтелект»:

– «спроможність, що надається алгоритмами оптимального або неоптимального вибору із широкого простору можливостей для досягнення цілей шляхом застосування стратегій, які можуть спиратися на навчання або адаптацію до навколишнього середовища» (Slyusar, 2019: 77);

– «системи, які створені людиною і діють у фізичному або цифровому світі, ураховують складну мету й обирають найкращі дії (відповідно до заздалегідь визначених параметрів), які необхідно виконати для досягнення поставленої мети, на основі сприйняття свого середовища, інтерпретації зібраних структурованих або неструктурованих даних та обґрунтування знань, отриманих із цих даних» (Slyusar, 2019: 77).

У науковому середовищі все більше оперують гіпотезами про створення повноцінного інтелекту на основі концепції свідомості людини. Принципова можливість моделювання інтелектуальних процесів впливає з основного гносеологічного результату кібернетики, який полягає в тому, що будь-яку функцію мозку, будь-яку розумову діяльність, описану мовою із суворо однозначною семантикою за допомогою скінченного числа слів, у принципі можна передати електронній цифровій обчислювальній машині. Сучасні ж наукові уявлення про природу мозку дають підстави вважати, що принаймні в суто інформаційному аспекті найістотніші закономірності мозку визначаються скінченною (хоч, може, й надзвичайно великою) системою правил (Штучний інтелект, 2020). Тому можна говорити про можливість визнання Штучного Інтелекту (далі – ШІ) як суб'єкта цивільного права та права загалом.

Основна частина. Цивільний кодекс України в ч. 1 ст. 2 закріплює право вступати в цивільно-правові відносини з фізичними та юридичними особами. У ст. 24 Цивільного кодексу України визначено поняття фізичної особи як людини – учасника цивільних відносин. Згідно з Конституцією України, фізична особа має всі майнові та немайнові права. Отже, нам необхідно виявити, що саме може давати особі статус фізичної та надалі дозволяє їй бути дієздатною.

Для визнання осіб суб'єктами цивільного права необхідна наявність цивільної правосуб'єктності, тобто право- та дієздатності. Цивільною правоздатністю називається здатність особи мати цивільні права і нести цивільні обов'язки. Як учасник цивільних правовідносин фізична особа повинна бути наділена низкою ознак, які її індивідуалізують, виокремлюють її з-поміж інших, персоніфікують як учасника цих правовідносин. До ознак належать такі: ім'я фізичної особи, її громадянство, вік, наявність відокремленого майна; самостійна відповідальність за зобов'язаннями; виступає в цивільних правовідносинах від свого імені тощо (Goncharova, Kobzieva, 2015: 26).

Штучно створені механізми не мають статі, стану здоров'я тощо. У принципі, наше законодавство натепер не зважає на особливості «роботизованого життя». Якщо в концепції штучного інтелекту буде взята біологічна модель свідомості людини, то, можливо, єдине, чого не зможе мати матеріалізована модель штучного інтелекту, – живе тіло. Але це досить спірне питання: деякі функції організму можна інтерпретувати вже зараз, гарним прикладом є роботизовані протези та штучна шкіра.

Виокремивши наукове бачення штучного інтелекту, ми можемо гіпотетично стверджувати, що концепція штучного інтелекту передбачає повноцінну й автономну можливість продукувати інформацію. Ключовим чинником у цьому виступає наявність у штучного інтелекту волі, що дає підстави для визнання її як повноцінної свідомої машини. Але щодо наявності свідомості, волі й поготив, у штучного інтелекту зараз думки такі: одні вчені говорять, що штучний інтелект не може мати волі, отже, повноцінно усвідомлювати себе та свої дії; інші стверджують, що свідомість є не досить зрозумілим та дослідженим явищем.

Професор М. Карчевський у своїй праці дослідив проблему наявності в роботів волі, аналізував таку властивість, як емерджентність, яка полягає в тому, що властивості системи не зводяться до суми властивостей її компонентів. Наявність таких властивостей системи, які не властиві її елементам (Gontareva et al., 1975). Цікавий приклад емерджентності наводять Г. Андреев та Л. Савелло: «Якщо будь-яка людина вперше в житті побачить окремі частини велосипеда (руль, колесо, сидло, передавальний ланцюг тощо), навряд чи за видом / властивістю кожної окремої деталі вона виведе головну властивість цієї сукупності: здатність після об'єднання прискорювати пересування їхнього власника; ця здатність і є емерджентністю системи, яка називається «велосипед»» (Andreev, Savello, 2009; Karchevskiy, 2017).

Отже, незважаючи на те, що кожен елемент складної системи штучного інтелекту підпорядкований програмі, волі не має. А з розвитком технологій, з огляду на емерджентність цих систем, з'являється підстави казати про наявність волі у штучного інтелекту (Karchevskiy, 2017: 103–104). Це, у свою чергу, означає, що штучний інтелект можна гіпотетично прирівняти до природного. Із цього випливає, що такий інтелект можна вважати за повноцінну особистість і дати їй ім'я та все те, що дозволить приблизно наблизити її до визнання як правоздатної. Але це лише припущення, на практиці це можна застосувати лише тоді, коли це буде втілено в життя. Є досить спірне твердження, що ШІ – це лише засіб продукування інформації, а тому не може мати волі, взагалі розумітися та виступати як суб'єкт права.

А. Матвійчук у своїй праці робить акцент на автоматизовану природу штучного інтелекту: «Проектуючи системи штучного інтелекту за принципом експертного встановлення логічних правил у символічних категоріях, ми свідомо штучно вбудовуємо в систему знання експерта. Ці системи не продукують нових знань – вони здатні лише оптимізувати власні параметри для обраних вхідних і вихідних змінних. Природа йшла іншим шляхом» (Matviichuk, 2011: 46). Автор наголошує, що штучний інтелект не може мати волю та взагалі є лише автоматизованою машиною. Як приклад такого штучного інтелекту ми можемо навести асистента компанії Google. Він робить лише те, чого його навчили, і нічого більше. Тобто він є засобом продукування інформації, а не самостійним автором.

Досить спірним є питання про природу штучного інтелекту: чи автоматизована це машина чи свідомий інтелект? Для цього необхідно розділити цю категорію на дві підкатегорії, а саме: штучний інтелект, що виконує функції обробки, переробки або відтворення інформації, та ШІ, що сам продукує інформацію. У першому прикладі ШІ не можна вважати повноцінним інтелектом узагалі – він є лише механізмом, що виконує покладені на нього завдання. В іншому ж ідеться вже про повноцінного творця, отже, про суб'єкта цивільних правовідносин у сфері авторського права і не тільки.

8 вересня 2020 р. на офіційному сайті журналу “The Guardian” було опубліковано статтю, автором якої є Generative Pre-trained Transformer 3 (далі – GPT-3), штучний інтелект від OpenAI (GPT-3, 2020). Це явище є першим у своєму роді. Річ у тому, що повноцінним автором статті є саме GPT-3, але хто має право власності на цю статтю? Хто уклав авторський договір із “The Guardian”?

На нашу думку, більш доречно було б те, щоб саме офіційний власник або творець «штучного інтелекту», неспроможного відповідати за власні дії, мав усі права на продукти його інтелектуальної діяльності. Аргументувати цю позицію можна так: оскільки штучний інтелект, а саме його концепція чи втілення в об'єктивній реальності, є продуктом творчості його творця, то ми вважаємо, що і сам «творець» є господарем творчості його твору. Творець штучного інтелекту створив механізм для культивування інформації, а не «повноцінного творця».

Учені Паулюс Черка, Юргіта Грігене та Гінтаре Сирбіките пропонують за відсутності прямого правового регулювання ШІ застосувати ст. 12 Конвенції Організації Об'єднаних Націй про використання електронних комунікацій у міжнародних договорах, де визначено, що особа (будь то фізична або юридична особа), від імені якої комп'ютер був запрограмований, має в кінцевому підсумку нести відповідальність за будь-яке повідомлення, генероване машиною. Таке тлумачення відповідає загальному правилу, згідно з яким користувач інструменту відповідає за результати, отримані внаслідок використання цього інструменту, оскільки інструмент не має самостійної волі. Отже, концепція ШІ як інструменту виникає в контексті питань відповідальності за ШІ, а це означає, що в деяких випадках за дії ШІ застосовується жорстка та сувора відповідальність (Serka et al., 2015: 377).

Для більшої об'єктивізації дослідження нам необхідно врахувати досвід інших країн у вирішенні питань правового статусу штучного інтелекту. Учені А. Атабеков і О. Ястребов у своїй праці виділили основні підходи до державного регулювання штучного інтелекту в різних країнах: «У даний час загалом підхід до

нього реалізується або у формі програмного пакету (віртуальна платформа, чат-боти, програми тощо, які не мають матеріальної оболонки) або програмно (робот, дрон тощо) як інструмент для конкретних цілей, які закладені в рамках правовідносин, що формуються юридичними особами» (Atabekov, Yastrebov, 2018: 777).

Водночас є випадки, коли дії щодо статусу робота суперечать чинним національним правовим нормам. У Саудівській Аравії Ер-Ріяд оголосив у 2017 р., що роботу Софії, яка позиціонує себе як жінку, офіційно було надано громадянство Саудівської Аравії. Цей крок суперечить низці законів, що визначають модель поведінки суб'єктів.

По-перше, це суперечить Закону про громадянство Саудівської Аравії, який затверджує такі шляхи отримання громадянства:

1. За народженням:

– народження у традиційній сім'ї, де мати та батько є громадянами Саудівської Аравії;

– народження юридичної особи в Саудівській Аравії, сім'ї, батьком якої є громадянин Саудівської Аравії, а мати не є громадянкою країни. Водночас нотаріально засвідчене визнання батьківства вважається необхідним;

– народження суб'єкта від матері – громадянки Саудівської Аравії, де батько не є громадянином Саудівської Аравії, за умов досягнення повноліття та якщо особа має постійне місце проживання та вільно володіє арабською мовою.

2. Шляхом вступу до шлюбу.

3. Шляхом натуралізації за дотримання низки умов, як-от: досягнення повноліття; вільно володіє арабською; живе у країні понад 10 років; законний спосіб заробітку; відсутність судимості.

Навіть більше, розгляд справи суперечить прийнятій моделі жіночої поведінки в суспільстві Саудівської Аравії, яке запроваджує конкретні вимоги до жіночої діяльності, зокрема й зобов'язання подорожувати в супроводі чоловіка, необхідність носити хіджаб, обмеження на розміщення, обмеження виїзду за кордон, обмежувальні питання в сімейному житті та правила спадкування, деякі інші обмеження, що випливають із шариату.

Також громадянство робота суперечить правам жінок у Саудівській Аравії, де жінка може виконувати державні функції через представництво в консультативній службі асамблеї (Шура), декілька жінок обіймають посади в державній службі (Atabekov, Yastrebov, 2018: 777).

Досить цікавим є досвід в Японії. Японія у 2017 р. надала дозвіл на проживання для чат-бота Shibuya Miraї під спеціальне регулювання. Однак ця дія суперечить законам щодо процедури дозволу на проживання в Японії. Він відкритий для іноземних спеціалістів, що працевлаштовані в японських компаніях, учасникам програми возз'єднання сім'ї, підприємцям та інвесторам, що ведуть бізнес в Японії, та іншим. Закон про громадянство Японії передбачає два варіанти одержання громадянства, а саме шляхом народження або натуралізації. Коли йдеться про народження, то дитина повинна народитися в Японії (без посилення на національність батьків), або за батьком та матір'ю, які мають японське громадянство. У разі натуралізації особа повинна прожити в Японії понад 5 років, не порушувати закону та досягти віку 20 років (Atabekov, Yastrebov, 2018: 778).

Якщо взяти до уваги всі ці чинники, ми можемо сміливо стверджувати, що ні Софія ні інші чат-боти та роботи взагалі не відповідають вимогам законодавства країн, де вони «проживають». Причиною цього ми вбачаємо емпіричні відмінності в особі роботизованого штучного інтелекту та людини як живого організму та як соціальної істоти. Жоден робот, через свою продвинутість, не може остаточно наблизитися, навіть якщо й ідентично, до рівня біологічних можливостей людини, до рівня її соціокомунікаційних навичок і поготів. Хоча необхідно зазначити, що Софія виконує публічно-правові функції та діє як оперативний посередник у спілкуванні між жителями повіту Сібуя й урядовцями. З огляду на те, що цей ШІ отримав місце проживання та дозвіл як іноземний спеціаліст (створений Microsoft) або державний службовець (обслуговує округу), постає питання щодо формату трудового договору, що є формальною підставою для надання дозволу на проживання. Крім того, у разі надання неправильних або несвочасних рекомендацій це може призвести до негативних наслідків, оскільки законодавство не може зафіксувати факт відповідальності ШІ без фізичної оболонки, а Microsoft як розробник застрахована тим, що ШІ є окремою юридичною особою з усіма наслідками, що із цього випливають (Atabekov, Yastrebov, 2018: 780). У такому разі йтиметься про необхідність та безвихідність у питанні визнання штучного інтелекту (роботизованого чи ні) як суб'єкта права загалом

Опираючись на визначені нами факти, гіпотетично можна виокремити три шляхи подолання цієї проблеми: перший полягає у створенні паралельних положень, що будуть стосуватися саме штучного інтелекту, у вигляді програмного коду або закріпленого в роботизованому механізмі (наприклад, робот Софія) (Ропок, 2015: 252). Такий варіант передбачає виокремлення та в подальшому визнання як самостійної частини законодавства для так званих «електронних осіб». У такому разі всі твори та результати діяльності штучного інтелекту мають охоронятися законом, а сам штучний інтелект – визнаватися як окремий повноцінний суб'єкт права. Керівник практики права інтелектуальної власності ЮК Jurimex О. Єфімчук зазначає: «Що стосується позиції про віднесення створених штучним інтелектом творів узагалі до неохороноздатних, то видається, що вона має найменше шансів знайти відображення в законодавстві. Адже це може стати суттєвим демотиватором для учасників ринку».

У такому разі існує нагальна потреба в редагуванні ч. 1 ст. 2 Цивільного Кодексу України так: «Учасниками цивільних відносин є фізичні, електронні та юридичні особи (далі – особи)».

Хочемо звернути увагу на те, що депутати Європарламенту розглянули перший всеосяжний звіт правил, який визначатиме, як люди будуть взаємодіяти зі штучним інтелектом і роботами. В одному з пунктів

проекту зазначалося створення конкретного правового статусу для роботів, щоб принаймні найскладніші автономні роботи могли бути встановлені як такі, що мають статус електронних осіб із конкретними правами й обов'язками, зокрема і правом на компенсування будь-якої шкоди, яку вони можуть спричинити. Також із застосуванням електронної особистості до випадків, коли роботи ухвалюють розумні автономні рішення або тим чи іншим чином взаємодіють із третіми сторонами самостійно (автономно). На підтримку цієї думки ми пропонуємо під поняттям «електронна особа» розуміти автоматизовану машину, наділену здатністю усвідомлювати фактичну сторону подій, усвідомлювати суспільну небезпечність своєї дії або бездіяльності та їхніх наслідків, керувати своєю поведінкою та мати можливість вибору (наявність декількох варіантів поведінки), що дає їй можливість вступати у правові відносини з іншими особами.

Другий шлях полягає в юридичному ототожненні людини та штучного інтелекту як суб'єктів права загалом. Варто зазначити, що ІІІ більше виокремлюється в науковому середовищі саме в цивілістиці, оскільки це галузь права, що має найбільш ємне коло відносин, ніж будь-яка інша галузь права. Це, наприклад, відносини купівлі/продажу, за якими одна сторона (продавець) передає чи зобов'язується передати майно (товар) у власність іншій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму (Goncharova, Kobzieva, 2015: 81). У такому разі ІІІ може виступати в особі продавця або ж, якщо поділяти думку, що ІІІ не може бути суб'єктом цивільно-правових відносин, то як товар, тобто займати позицію об'єкта цивільного права.

У національному законодавстві такі зміни зосередяться в основному в Цивільному кодексі України (далі – ЦКУ). У ст. ст. 421 та 423 ЦКУ має визнаватися за ІІІ право виступати творцем інтелектуальної власності, водночас статтю необхідно редагувати так: «1) право на визнання особи (фізичної чи електронної) творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) об'єкта права інтелектуальної власності». Увага акцентується саме на формальному визнанні ІІІ як автора певної інтелектуальної продукції. Ст. 421 ЦКУ не потребує змін, бо не вказує певного кола суб'єктів, а лише наголошує на їхньому правовому статусі.

Учені Е. Войниканис, Е. Семенова та Г. Тюляєв визначають ключовою особливістю ІІІ саме його здатність діяти самостійно і незалежного від розробника і користувача. В аспекті цифрових картелів, заснованих на використанні ІІІ, це означає, що, оскільки результат програми ІІІ незалежний від розробників і користувачів програми, заздалегідь важко передбачити, приведе можливе використання такої програми до змови або ж сприятиме ефективному веденню бізнесу в рамках закону (Voinikanis et al. 2018: 145). Невизначеність залишається в питанні дотримання ІІІ чинного законодавства, буде він діяти згідно із правилами чи ні. У такому разі ми можемо говорити про необхідність обмеження можливих дій ІІІ, щоб уникнути негативних наслідків. Тобто йдеться про повноцінне правове регулювання діяльності штучного інтелекту як суб'єкта права, аналогічного фізичній (людині) чи юридичній (спілка людей) особам.

Схожою є позиція Е. Войниканиса, Е. Семенової та Г. Тюляєва щодо виокремлення ІІІ в цивільному праві:

1. Визнати як правовласника:

- a) автора-розробника або іншого власника авторських прав програми;
- b) саму програму, засновану на ІІІ;
- c) користувача.

2. Уважати результати, створені програмою самостійно, без втручання людини, неохороноздатними (Voinikanis et al., 2018: 146–147).

Вибір тієї чи іншої моделі регулювання прав на результати, створені ІІІ, повинен урахувати як юридико-технічні, так і політико-економічні аспекти. Зокрема, прихильники визнання виняткових прав за ІІІ пропонують модернізувати ключову дефініцію права інтелектуальної власності, поширити поняття «автор» не тільки на людей, але і на машини. Визнання ІІІ автором створеного ним результату дозволить наділити його винятковими правами на створений результат (Abbott, 2016). Однак опоненти такого підходу вважають, що включення машин у число авторів матиме негативний ефект, бо внесе ще більше невизначеності у процес правозастосування та породить більше питань, ніж відповідей. Навіть якщо наділити машини правами на створені ними об'єкти, абсолютно не ясно, яким чином машини будуть розпоряджатися цими правами. Так думку висловлював О. Єфімчук, який наголошував на можливих проблемах пристосування нашого законодавства, а також ринку до зазначених змін.

Якщо перші два шляхи були спрямовані суто на визнання ІІІ як суб'єкта права загалом, третій шлях є діаметрально протилежним. Не йдеться про абсолютну уніфікацію ІІІ бути суб'єктом права, а навпаки – необхідність сприймати його як об'єкт цивільно-правових відносин. У такому разі ми сприймаємо ІІІ як річ – основний вид об'єктів цивільних прав (Goncharova, Kobzieva, 2015: 19).

Ніколас Петіт пропонує, коли зовнішні ефекти, що генеруються ІІІ, дискретні, соціальні планувальники повинні відмовитись від подальших судових розглядів у судах. Коли зовнішні ефекти, генеровані ІІІ, є системними, соціальні планувальники повинні передбачати попереднє регулювання, але ретельно перевіряти й експериментувати. Це поєднує в собі переваги передбачення й емпіризму, дозволяє уникнути дилеми Коллінджира, а також відключення проблем регулювання. Нарешті, коли зовнішні чинники, що породжуються ІІІ, існують екзистенційно, соціальні планувальники повинні серйозно розглянути питання попереднього втручання на належному рівні експертного обговорення (Petit, 2017: 30–31).

Тобто вчений пропонує виокремити своєрідний симбіоз першого та третього шляхів подолання проблем. Ключовою особливістю цієї зв'язки є її динамічна гнучкість: якщо ІІІ продукує щось не систематично, а за власною «волею», то ІІІ сприймається як суб'єкт цивільного права та потребує правового

регулювання діяльності, якщо ж він виконує систематичні функції, то розуміється як засіб виробництва та сприймається як об'єкт цивілістики. Такий підхід прямо залежить від способу діяльності штучного інтелекту, але не враховує багатьох особливостей самої концепції штучного інтелекту. До таких особливостей можна віднести згадану раніше емерджентність. Також, на нашу думку, об'єднання звичайних алгоритмів та свідомого штучного інтелекту є досить грубою помилкою. Адже алгоритми належать до таких категорій, як «засіб виробництва» або «продукт», не можна остаточно стверджувати про штучний інтелект. Необхідно розуміти суттєву різницю між роботизованою технікою та штучним інтелектом, і в жодному разі не ставити їх в одну категорію. Так, на нашу думку, роботизовані протези, а також імпланти є лише об'єктами цивільно-правових відносин, бо вони виконують функції заміни органічної частини людини та не можуть виступати як продуценти інформації.

Так, учені Е. Пальмеріні, А. Бертоліні, Ф. Батталья, В. Коопс, А. Карневале та П. Сальвіні дають схожий висновок щодо протезів і зазначають, що такі різновиди роботизованої техніки, як ортези й екзоскелети, які виконують роль протезів, мають ту саму соціально необхідну функцію, що й зазначені протези. Із цих підстав альтернативні стандарти відповідальності та правового регулювання, які вже були запропоновані для протезів, цілком можуть бути поширені також на інші подібні пристрої, а також інші наявні роботизовані імпланти (Palmerini et al., 2016: 84).

Акцентуємо увагу на тому, що область робототехніки, діапазон законодавчих можливостей, на які впливає робототехніка, занадто широкі, щоб мати можливість сперечатися, чи можна розмістити робототехнічне право в межах наявної законодавчої рамки (Palmerini et al., 2016: 83). Проте визнання саме штучного інтелекту як повноцінного суб'єкта цивільного права та права взагалі залишається досить спірним питанням. Ключовим чинником, що може вплинути на це, залишається наявність подібної до людської свідомості у ШІ та визнання за ШІ повноцінного суб'єкта права. Натепер непоодинокі випадки, коли роботи отримували громадянство та вступали у правові відносини з людиною. Цим підкреслюється той факт, що правова система світу обов'язково видозміниться відповідно до змін у суспільстві, що спричинить технологічний прорив.

Висновки. Отже, у підсумку зазначаємо, що ШІ не можна сприймати однозначно як автономного чи незалежного суб'єкта. У науковому середовищі різняться думки щодо істинної природи штучного інтелекту та подальшого його правового закріплення в системі законодавства.

Одні вчені стверджують, що ШІ не може усвідомлювати свої дії, отже, нести за них відповідальність. Інші схильні святи, що ШІ має потенціал в аспекті усвідомлення. Ми пропонуємо розрізняти у правовому середовищі штучний інтелект як усвідомлюючу та насамперед володцятну особу. Для юридичного закріплення ШІ ми пропонуємо два шляхи розвитку подій: законодавче визнання ШІ як нової, електронної особи, з подальшим дослідженням правового статусу цих осіб; законодавче ототожнення ШІ з категорією фізичної особи з обмеженою дієздатністю.

Список використаних джерел:

1. Slyusar V. Artificial intelligence as the basis of future control networks.. Coordination problems of military technical and defensive industrial policy in Ukraine. Weapons and military equipment development perspectives. *VII International Scientific and Practical Conference. Abstracts of reports.* October, 8–10, 2019. Kyiv. P. 76–77.
2. Гончарова А., Кобзева Т. Цивільне право України : навчальний посібник. Суми : СумДУ, 2015. 168 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/39181/1/honcharova_pravo.pdf.
3. Гонтарева И., Немчинова М., Попова А. Математика и кибернетика в экономике : словарь-справочник. 2-е изд. Москва : Экономика, 1975. 700 с.
4. Андреев Г., Савелло Л. О формализации категории система. *Современные проблемы науки и образования.* 2009. № 3. URL: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=1139>.
5. Карчевський М. Правове регулювання соціалізації штучного інтелекту. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка* : науково-теоретичний журнал. 2017. Вип. № 2 (78). С. 99–108.
6. Матвійчук А. Можливості та перспективи створення штучного інтелекту. *Вісник Національної академії наук України.* 2011. № 12. С. 36–51.
7. GPT-3. A robot wrote this entire article. Are you scared yet; human? *The Guardian.* 2020. URL: https://amp.theguardian.com/commentisfree/2020/sep/08/robot-wrote-this-article-gpt-3?_twitter_impression=true&fbclid=IwAR3e9dhXhsq3T_gbfYXX7jxKUF7DQXvTVzOWmA8UpxrQr9JLbO4iAf42oY.
8. Čerka P., Grigienė J., Širbikytė G. Liability for damages caused by artificial intelligence. *Computer Law & Security Review.* 2015. Vol. 31. Issue 3. P. 376–389. DOI: 10.1016/j.clsr.2015.03.008.
9. Atabekov A., Yastrebov O. Legal Status of Artificial Intelligence Across Countries: Legislation on the Move. *European Research Studies Journal.* 2018. Vol. XXI. Issue 4. P. 773–782.
10. Попок Т. Штучний інтелект: перспективи та загрози. *Студентський вісник Національного університету водного господарства.* Рівне : НУВГП, 2015. Вип. № 2 (4). С. 252–253.
11. Войниканис Е., Семенова Е., Тюляев Г. Искусственный интеллект и право: вызовы и возможности самообучающихся алгоритмов. *Вестник Воронежского государственного университета. Серия «Право».* 2018. № 4. С. 137–148.
12. Abbott R. I Think, Therefore I Invent: Creative Computers and the Future of Patent Law. *Boston College Law Review.* 2016. Vol. 57. № 4. P. 1079–1126. URL: <http://lawdigitalcommons.bc.edu/bclr/vol57/iss4/2>.
13. Petit N. Law and Regulation of Artificial Intelligence and Robots – Conceptual Framework and Normative Implication. 2017. 31 p. URL: <https://ssrn.com/abstract=2931339> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2931339>.
14. RoboLaw: Towards a European framework for robotics regulation / E. Palmerini et al. *Robotics and Autonomous Systems.* 2016. № 86. P. 78–85. DOI: 10.1016/j.robot.2016.08.026.

References:

1. Slyusar V. (2019) Artificial intelligence as the basis of future control networks .Coordination problems of military technical and deensive industrial policy in Ukraine. Weapons and military equipment development perspectives. *VII International Scientific and Practical Conference. Abstracts of reports. October 8–10*, Kyiv. P. 76–77.
2. Goncharova A.V. & Kobzieva T.A. (2015) Tsyvilne pravo Ukrainy: navchalnyi posibnyk [Civil law of Ukraine: a textbook]. *Sumy: SumDU*, 168 p. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/39181/1/honcharova_pravo.pdf [in Ukraine].
3. Gontareva I.I. & Nemchinova M.B. & Popova A.A. (1975) Matematika i kibernetika v ekonomike: Slovar-spravochnik [Mathematics and cybernetics in economics: A reference book]. 2-e izdanie. *Moskva: Ekonomika*. 700 p. [in Russian].
4. Andreev G.N. & Savello L.L. (2009) O formalizatsii kategorii sistema [About formalizing the system category]. *Sovremennye problemy nauki i obrazovaniia*. Vyp. 3. URL: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=1139>. [in Russian].
5. Karchevskiy M.V. (2017) Pravove rehuliuвання sotsializatsii shtuchnoho intelektu [Legal regulation of socialization of artificial intelligence]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka. Naukovoteoretychnyi zhurnal*. Vyp. 2 (78). P. 99–108. [in Ukraine].
6. Matviichuk, A. (2011) Mozhlivosti ta perspektyvy stvorennia shtuchnoho intelektu [Opportunities and prospects for creating artificial intelligence]. *Visnyk NAN Ukrainy*. Vyp. 12. P. 36–51. [in Ukraine].
7. GPT-3. (2020) A robot wrote this entire article. Are you scared yet; human? *The Guardian*. URL: https://amp.theguardian.com/commentisfree/2020/sep/08/robot-wrote-this-article-gpt-3?_twitter_impression=true&fbclid=IwAR3e9dhXhs03T_gbfYYX7jxKUF7DQX8vvxzm
8. Čerka P. & Grigienė J. & Širbikytė G. (2015) Liability for damages caused by artificial intelligence. *Computer Law & Security Review*. Vyp. 31, Issue 3. P. 376–389. DOI: 10.1016/j.clsr.2015.03.008.
9. Atabekov A. & Yastrebov O. (2018) Legal Status of Artificial Intelligence Across Countries: Legislation on the Move. *European Research Studies Journal*. Vyp. 4, P. 773–782.
10. Popok T.V. (2015) Shtuchnyi intelekt: perspektyvy ta zahrozy [Artificial intelligence: prospects and threats]. *Studentskyi visnyk NUVHP. Rivne: NUVHP, Vypusk Vyp. 2 (4)*. P. 252–253. [in Ukraine].
11. Voinikanis E.A. & Semenova E.V. & Tiuliaev G.S. (2018) Iskusstvennyi intellekt i pravo: vyzovy i vozmozhnosti samoobuchaiushchikhsia algoritmov [Artificial Intelligence and Law: Challenges and Opportunities for Self-Learning Algorithms]. *Vestnik Voronezhskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: Pravo*. Vyp. 4. P. 137–148. [in Russian].
12. Abbott R. (2016) I Think, Therefore I Invent: Creative Computers and the Future of Patent Law. *Boston College Law Review*, Vol. 57, № 4, P. 1079–1126.
13. Petit N. (2017) Law and Regulation of Artificial Intelligence and Robots – Conceptual Framework and Normative Implication. 31 p. DOI: 10.2139/ssrn.2931339.
14. Palmerini E. & Bertolini A. & Battaglia F. & Koops B-J. & Carnevale A. & Salvini P. (2016) RoboLaw: Towards a European framework for robotics regulation. *Robotics and Autonomous Systems*. № 86. P. 78–85. DOI: 10.1016/j.robot.2016.08.026.

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.1.27>

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Руслан Горяченко

аспірант наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності та запобігання корупції

Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0001-9269-9717

Анотація. Статтю присвячено дослідженню сутності основних напрямів реалізації кадрової політики в органах Національної поліції України. Проаналізовано зміст та співвідношення понять «кадрова політика» та «кадрове забезпечення». Здійснено аналіз наявних наукових досліджень, присвячених з'ясуванню змісту поняття «кадрова політика в органах Національної поліції» та надане авторське визначення цього терміна. Розглянуто Стратегію розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, одним із пріоритетів якої є розвиток кадрового потенціалу та соціальний захист працівників із метою формування стабільного та високопрофесійного кадрового складу органів системи Міністерства внутрішніх справ. Висвітлено основні сучасні виклики та загрози в означеній сфері, серед яких відсутність ефективної та сучасної системи підготовки, відбору й управління персоналом, прозорих механізмів кар'єрного зростання; відсутність належної системи соціального захисту, професійного зростання та мотивації працівників органів системи Міністерства внутрішніх справ, низький рівень ініціативності працівників, їхня вразливість до корупційних ризиків; відсутність налагодженої системи внутрішніх комунікацій, які необхідно подолати для формування високопрофесійного кадрового складу органів системи Міністерства внутрішніх справ, який здатний належно реагувати на сучасні виклики та загрози. Ретельно вивчено План заходів із реалізації Стратегії розвитку органів систем Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 693-р. На підставі проаналізованих наукових досліджень та нормативно-правових актів надано перелік та характеристику змісту основних напрямів сучасної кадрової політики в органах Національної поліції України, що мають ключове значення для ефективного її здійснення, зумовлюють її сучасний стан та враховують перспективи вдосконалення.

Ключові слова: кадрова політика МВС, реалізація кадрової політики, підготовка поліцейських кадрів.